

R. Kiss Kornélia

A huszonnegyedik órában Kodály országa

Még menthető a magyar zenei oktatás, de ahhoz most kell lépni – véli a négy nemzetközileg elismert szakember

Külföldön még ma is a zene országának tartják Magyarországot, de a szakemberek úgy gondolják, az elmúlt fél évszázadban veszélybe került ez a cím. A kétezres évekre már csak kevés iskola maradt, ahol a Kodály által megálmodott oktatást magas szinten művelik. Az eredmények őket igazolják, de ez nem tud rendszerszintű változást hozni a magyar oktatásba. A heti egy énekóra elképesztően kevés, a zenei iskolák vezetői pedig időnként úgy érzik: az oktatási rendszer nem segíti, hanem megnehezíti a működésüket. A téma szakértői ugyanakkor tele vannak ötletekkel: hátrányos helyzetűek felzárkóztatásáról, minőségi pedagógusképzésről, országos kórusiskola-hálózatról álmodnak és arról, hogy egyszer mindenki felismeri majd a zenei nevelés fontosságát és azt, hogy gyorsan kell cselekedni, mert Kodály országa minden jel szerint a huszonnegyedik órában van. A Magyar Művészeti Akadémia négy tagjával: ifj. Sapszon Ferencsel, a Kodály Zoltán Magyar Kórusiskola alapítójával és művészeti vezetőjével; Sipos Mihállyal, a Muzsikás együttes alapító tagjával; Szabó Dénessel, a Nyíregyházi Cantemus Gyermekkar alapító igazgatójával, a nyíregyházi Kodály Zoltán Általános Iskola tanárával és Bogányi Gergely zongoraművésszel, zeneiskola-igazgatóval beszélgettünk a magyar zenei oktatásról.

■ Kodály Zoltán az ötven évvel későbbi kutatási eredményeket megelőzve érzett rá arra, hogy a zenei nevelés következtében a gyerekek később más területen is kiemelkedően teljesítenek. Mára az agykutatók eredményei világszerte igazolták ezt – idézi fel Szabó Dénes.

Sipos Mihály egyszerűen úgy fogalmaz: „nagyobb lesz a sávszélesség”.

– A jó zene hatására különleges állapotba kerül az elme, az információáramlás hihetetlenül felgyorsul, az agy teljesítménye, érzékenysége, felfogóképessége megnő. Minden eddigi civilizáció használta a zenét. Általános tapasztalat, hogy az éneklés, a közös éneklés jótékonyan hat az egyénre, a közösségre. Nálunk az iskola öröm volt. Olyan hely, ahol reggeltől estig zengett az ének – emlé-

szik vissza Sipos, aki a Kodály Zoltán alapította Lorántffy utcai zenei általános iskolába járt.

Kodály maga felügyelte rendszeresen az iskola működését. Az ő tanítványai, Bors Irma és Csík Miklós tanítottak itt. Temérdek időt fordítottak zenére, ami meg is látszott a zenei eredményeken, de meglátszott a többi tantárgyon is. A zeneisek az iskolák közötti versenyeken is jól szerepeltek. A későbbi tudományos felmérésekből is az derült ki, hogy a Kodály-szellemiségű zenei általánosok az igazán jó iskolák közé tartoznak. A szülők boldogan adták a Lorántffyba, és adják most is utódjába, a Marczibányi téri zeneibe a gyerekeiket.

A néhány kiválóan működő Kodály-iskolában ma is így van: mind a nyíregyházi Kodály Zoltán Általános Iskolában, mind a budapesti kórusiskolában, a Kodály Zoltán Magyar Kórusiskolában komoly túljelentkezéssel kell számolni. Nemcsak a szülők szeretnék ide írni a gyerekeiket, hanem a tanárok is szívesen tanítanak itt.

Sapszon Ferenc ráadásul úgy gondolja: nem elég pusztán Kodály-módszer szerint tanítani egy iskolában. Szerinte a magyar oktatás alapjaiban működik rosszul. Vagy a tananyagot vagy az intézményt helyezi középpontba, csak azt az egyet nem, akiért az iskola van: a gyereket.

A kodályi módszer a gyakorlatban mindennapos zenei nevelést jelent, elsősorban éneklést, és ezen belül is fontos szerep jut a népdaloknak. Hozzá tartozik természetesen a karének, a furulya és egy másik, főhangszernek nevezett hangszer, ami kötelezően választható, és nem a zeneiskolában, hanem helyben tanulhatják a gyerekek. Emellett persze ott a szolmizálás, a ritmizálás és a kottaolvasás is.

Szabó Dénes szerint akkor van probléma, amikor mindez öncéllá válik. A tehetségek kiemelése, gondozása fontos, de alapvetően mégsem zenészeket akarnak képezni, hanem olyan embereket, akik a saját szakterületükön és a közösségben megállják a helyüket.

A kompetenciafelméréseken és a tanulmányi versenyeken az elsők között végeznek a diákjaink. A gimnáz-

ziumokban a legjobbak között vannak, és a közösség kohéziós erejét alkotják. Mindenki tudja, hogy lehet rájuk számítani. Hozzászoktak a közösségi beágyazottsághoz. Kodály felismerte, hogy zenei neveléssel a társadalmi szolidaritásra is meg lehet tanítani embereket.

Bogányi Gergely azt emeli ki: a jó zene védelmet jelent, segít felismerni az értékes és értéktelen művek közti különbségeket.

Magyarországban megvan a szükséges tudás.

Sipos Mihály meséli, hogy Kodály elképzelésének megfelelően tanítottak a Lorántffyban. Minden nap volt énekóra, hetente két karéneke és egy zenekar, volt néptánc, és volt főhangszer az általános furulya mellett. Már első osztályban elkezdődött a szolmizálás, az egyszólamú kottaolvasás. Később a kottairás, a többszólamúság. Felső tagozatban már a zenekari partitúra is megjelent.

Mindezt személyesen is látni-hallani kívánta több világhírű muzsikusként. Így jött el iskolájukba például Pablo Casals vagy Jehudi Menuhin, és a látogatásuk végén cserébe muzsikáltak nekik a díszteremben. Az oktatás központjában a zene állt. Kodály úgy gondolta, hogy a jó zene használata az oktatásban és a zenei műveltség lényegesen megemelkedik Magyarországon 2000-re, és hogy megszűnik a zenei analfabetizmus. Ettől ma távol állunk – véli Sipos Mihály.

R. Kiss Kornélia Mikor kezdődött a leépülés?

S. M. Amikor Kodály meghalt, fokozatosan elkezdett csökkenni a zenei általánosok száma. Aztán a minőség és ezzel a presztízs is csökkent. Nagy baj, mert ma a világ úgy tekint ránk, mint kiváló zenei adottságokkal rendelkező országra. A nagy külföldi zenekarokban, énekka-

rokban, a karmesterek és a szólisták között is nagyon sok magyar van. Magas a reputációnk, de ennek a széles értelemben vett alapja már nincs meg. Hiányzik húsz-negyven év a magyar zenei alapnevelésből, de a világ ezt még nem tudja. Ha nagyon gyorsan új nemzedéket nevelünk, még megmaradhatna ez az építmény. Az egészet újból felépíteni nagyon nehéz volna. Most kell lépünk, mert még lehetséges.

R. K. K. Megvan ennek az alapja az oktatásban?

S. M. Természetesen nincs. Amikor nagy hiány van valamilyen tudásból, először nem tanulókat, hanem tanítókat kell nevelni. Ha új, erős Kodály-szellemiségű iskolákat vagy tagozatokat szeretnénk, Kodály-szellemű tanárokat kell képezni. Én ezt posztgraduális képzésben tudom elképzelni. Ehhez javaslom azt, amit a legmagasabb szintű tudós- és művészképzésben is használunk: a mester-tanítvány módszert.

Mesterek a legjobb tanárok lennének, akik Kodály-szellemiségű iskolákban eredményesen, sikerrel dolgoztak vagy dolgoznak. Eredményeket értek el az iskolán kívül is a településükön, a megyéjükben, az országban, Európában és a tengerentúl is. Régebbi és mai tanítványaik általában szeretettel emlegetik a nevüket, a szakma túlnyomó része jónak tartja őket, és vannak a szakmában eredményes tanítványaik. Ilyen mester kétségtelenül Szabó Dénes, hogy csak egyet mondjak. Ő, kezdeményezésemre és javaslatomra, valamint az MMA Népművészeti Tagozatának támogatásával 2014 második félévében el is indított egy kísérleti posztgraduális képzést, két tanítvánnyal.

R. K. K. Hány ilyen mester létezhet Magyarországon?

S. M. Szerintem négyen-öten lehetnek.

R. K. K. Ez nem kevés?

S. M. Kevés, de ők nagyon jók. Sikerorientáltak, zeneileg magas színvonalúak, a gyerekekkel is tudnak bánni. Kiváló nevelők, és még azt is tudják, hogy mi kell a világpiacon. Hozzájuk elmehetnének azok a énektanárok, akik jók, de még jobbak szeretnének lenni. Ha szimpatikusak egymásnak, a tanítvány beáll a mester mellé, és egy idő után úgy tér vissza az iskolájába, hogy képes szakmailag vezetni egy zenei osztályt, egy tagozatot vagy akár egy iskolát. A mester-tanítvány-viszony bizalmi kapcsolat, ezért nyilván később is fordulhat a mesterhez, ami valamiféle garancia lehet a jövőre. Az én becslésem szerint ezzel a módszerrel évente kijöhet egy mester keze alól egy-két Kodály-szellemiségű tanár, aki tudja a szakmát, és azt is tudja, hogyan kell egy alapítványnál pályázni, hogyan lehet eljutni egy nagy nemzetközi versenyre, hogyan lehet

ott eredményesen szerepelni. Olyan dolgokat tudhat meg a gyakorlatban sikeres mestertől, amit maga talán soha nem volna képes összeszedni.

R. K. K. Sapszon Ferenc mesélt egy fiatal, lelkes tanítványáról, aki három hónap tanítás után sírva ment a mesterhez, mert kiderült, hogy az iskolában egyáltalán semmi igény nincs arra a minőségi oktatásra, amit ő szeretne megvalósítani.

S. F. Az a képzés, amit én elképzeltem, az intézmények szándéknyilatkozatával indulna. Az iskola, a fenntartó, a tanítvány és a mester együttműködése szükséges hozzá, hogy sikeres legyen. Ha pedig egy iskola sikeres, a szülők szívesen adják oda a gyerekeket. Nyilván először olyan helyen kell megpróbálni, ahol ennek nagyobb az esélye. Például olyan zenei vagy zenei tagozatos általános iskolákban, amelyek kiemelkedőek szeretnének lenni. Természetesen nem felülről kell ezt megvalósítani, sőt, csak önkéntesen lehetséges. Évente akár három-négy új iskola vagy tagozat jöhetne létre több mester tanítványaiból. Országsszerte nyolcvan-száz ilyen iskolát tudok elképzelni. Szerintem több nem is kell. Szükség van viszont ugyanilyen kiemelkedő speciális iskolákra más területen is.

R. K. K. Ezek szerint egy tökéletes világban sem lenne minden iskola Kodály-iskola?

S. F. Nem, nem. Úgy képzem, hogy a boldogságnak sok útja van, ezért mindenféle iskolára szükség lehet. A tét az, hogy a következő nemzedékek hogyan kerülnek kapcsolatba azokkal az értékekkel, amelyeket az elődök létrehoztak, és hogyan alakítja ki az új generáció a saját kultúráját. A zene biztosan igen fontos erő ehhez. Annyiban speciális, hogy nagyon gyorsan változtatja az elmét, erősen hat ránk, és Kodály módszere kiváló kiindulás.

Ugyanakkor biztos vagyok benne, hogy egészen más dolgok, például az irodalom, a festés, a színház, a kézművesség, a gyakorlat és a tudomány különféle ágai is alkalmasak az elme művelésére. A lényeg, hogy jó művészettel, valódi értékkel kell tanítani. Nem előfőzött valamikkel, amik egyszerűek, de értéktelenek.

R. K. K. A heti egy énekóra mire elég?

S. F. Az emberi érdeklődés fenntartásához nem elegendő. Az embernek, legalább kezdetben, minden nap elmélyülten kell foglalkoznia valamivel ahhoz, hogy ez az érdeklődés megmaradjon. A Muzsikás éppen ezért kezdett javaslatomra ingyen muzsikálni iskolákban, mert megtudtuk, hogy a legtöbb helyen csak heti egy énekóra van. Ott is általában pont a népzene marad ki, pedig a huszadik századi komolyzene (is) érthetetlen nélküle. Szerencsére támogatónk is akadt az évek során, így már több

mint 450 iskolában tartottuk meg a *Muzsikás rendhagyó énekóra MOL-ban* című előadását. Komolyan vesszük ezeket a koncerteket. Felöltözünk rendesen, mint mondjuk Párizsban a Théâtre de la Ville-ben. A gyerekek öszszegyűlnek a tornateremben, mondjuk reggel nyolckor, mi bemegyünk, meghajolunk, és köszönünk: „Jó napot kívánok!” Ez már eleve hihetetlen látomásnak tűnik a gyerekeknek. Húsz perc múlva pedig már együtt énekelünk. Jóllehet, előtte az énektanárok sokszor azt mondják, hogy ezek a gyerekek nem fognak énekelni. A nem éneklésnek általában lélektani okai vannak. Ezért nem énekelnek a magyarok, csak ha jól berúgnak. Olyankor mindannyian szeretnénk énekelni, de mivel nincs gyakorlatunk, sokszor csak artikulálatlan ordítózás lesz belőle. Azt szoktam mondani az igazgatóknak és az énektanároknak, hogy próbáljanak meg minden nap csak öt percet énekelni a gyerekekkel, ez megakadályozza a gátlás kialakulását. Ezért kezdeményeztem a mindennapos éneklést, a daloló iskolát. Abban az iskolában, ahová a gyerekeim is jártak, az alsó tagozatosoknál elindítottuk a mindennapos éneklést. Szerencsére ebben a jó hangulatú iskolában az igazgató, a tanítók és a vezető énektanár is mellém álltak. Minden nap öt perc énekléssel kezdődik. Az énektanárnő hetente összeállít egy három-négy népdalból álló csokrot. Ezt az alsósok a saját osztályukban tanulják a tanítójukkal, hétfőtől csütörtökig, napi öt perc gyakorlással. Pénteken reggel pedig az aulában gyülekezik az összes alsós, és közösen énekelnek. Nincs osztályozás, nem kell fegyelmezés, nagyon jó a hangulat. Utána boldogan mennek az órákra. Két hónapja megy még csak, de már hallható a különbség. Bátrabbak a gyerekek, többet tudnak, és tisztábban énekelnek. Ehhez nem kell külön apparátus, csak a tanítók segítsége és az alsós vezető énektanár ambíciója. Néhányszor megnéztem őket, de nem szólok bele. Hadd csinálják önállóan. Azt gondolom, ennek a mindennapos éneklésnek is sokféle változata lehet. Az MMA Népművészeti Tagozata a jövő év elején is ír ki olyan pályázatot, amelyikre a mindennap éneklő iskolák is pályázhatnak.

Az intézményrendszernek is meg kellene újulnia.

Sipos Mihály alulról szerveződő kezdeményezéseket javasol, többek között azért, mert ilyeneket azonnal el lehet kezdeni ott, ahol megvan a szándék. Ebből indul ki az általa elképzelt posztgraduális képzés vagy a mindennapos éneklés is. Ugyanakkor erősen hangsúlyozza: nagyon fontosnak, szükségesnek és sürgősen elindítandónak tartja kollégáinak olyan kezdeményezéseit, amelyek az intézményrendszer fejlesztését szolgálják. Az egyik ilyen javaslat Szabó Dénesé.

Szabó Dénes szerint a Kodály-módszer alkalmazását központilag kell megszervezni. Országszerte száz erős ének-zene tagozatos általános iskolát kellene elindítani céltudatosan, az ország területén arányosan elosztva, elsősorban húszezer lakos feletti településeken. Megyeszékhelyeken azonban biztosan kellene lennie egy-egy központi intézménynek, ahol Kodály-módszerrel oktatnak. Ezt a javaslatot nemrég az Országgyűlés kulturális bizottságának is benyújtotta. A Kodály-módszer hungaricum, amit mindenütt a világon jól ismernek. Lassan mi leszünk az egyetlen olyan ország, ahol ez a hungaricum nem terem meg – mondja. Az elképzelés fontos része, hogy az iskolák évente kórustalálkozókra mérjék össze a tudásukat. Ma a kórustalálkozó a végletekig elszánt pedagógusok és diákjaik sportja, amire sokszor nincs is anyagi forrás. Pedig nagyon nagy pedagógiai jelentősége van annak, hogy az iskolák összemérjék a tudásukat. A nyíregyházi Kodály Zoltán Általános Iskolában ugyanilyen szerepet töltenek be az évfolyamok hangversenyei és a legkiválóbb hangszeres és énekes produkciókból összeállított Tagozatos Hangverseny. A Cantemus Gyermekkar a legnagyobb létszámú és legismertebb együttese az iskolának, mára százhusz fős énekkarrá bővült, és a végzett diákokat is visszavárja.

Az iskolában 1969 óta oktató Szabó Dénes tapasztalata, hogy nyolc év alatt azok a gyerekek is nagyon sokat tudnak fejlődni zeneileg, akik kevésbé tehetségesek ezen a téren. A jövő kultúrafogyasztó, a klasszikus zenét jól ismerő generációját biztosan kinevelik így. A kórossal mindig a minőségre törekszenek, de sosem áldozzák fel a pedagógiát a minőség oltárán: a gyengébb képességű gyerekeket is megilleti a szereplés. Ez még nemzetközi versenyeken is így van.

– A Kodály-módszer kifogástalan. Ha nem működik, akkor azzal van a baj, aki alkalmazza – véli Szabó Dénes. – Még a Kodály-korabeli Kodály-iskolák sem mind voltak egyforma színvonalúak, ma pedig nagyon nehéz felmérni, hogy melyik iskolában használják egyáltalán a módszert, és ha igen, milyen szinten. Az ő felmérésük szerint hatvannál valamivel több iskola tanít magasabb óraszámban zenét, de a magasabb óraszám bármi lehet, ami a heti kötelező egy óránál magasabb, és bármennyi is, az nem jelenti, hogy működik is a Kodály-módszer ezekben az iskolákban. Ez a módszer hihetetlenül magas minőséget biztosít, de olyan, mint egy márkás óra: ha pár rugót kiveszünk belőle, hogy olcsóbb legyen, egyáltalán nem fog működni. 1996-ban a kulturális kormányzat úgy tett, mintha Kodály soha nem lett volna. Létrehozták a művészeti alapiskolai rendszert, ebbe menekültek be a

zene tagozatos iskolák. Úgy látom, ezeken a helyeken többnyire szétforgácsolódott a zenei oktatás. Az iskola ugyanakkor vált szolgáltató intézménnyé, amely a szülői elvárásokhoz igazodik. Úgy látom, ennek a módszernek a világon sehol nem jó az eredménye. Nyugat-Európában láttam példát arra, hogy a tanár nem teremthet személyes kapcsolatot a gyerekekkel, viszont agyonnyomja őt az úgynevezett minőségbiztosítási rendszer.

A Kodály-iskolákban folyó tanári munkához még az sem feltétlenül elegendő, ha valaki elvégezte a Zeneakadémiát, mert ettől még lehet alkalmatlan arra, hogy közösség elé álljon. Ezért azt javasolta, szervezzen a Zeneakadémia országszerte három-négy helyen egy olyan tanárképzést, ahol csak a pedagógiaileg megfelelő jelentkezők végezhetnek. i Sipos Mihály javaslatát a mester-tanítvány-rendszerű képzésre ő már át is ültette a gyakorlatba: vannak mellette hallgatók, akik a tanítási módszereit figyelik meg – elsősorban a kórusban végzett munkáját –, azt, hogy hogyan képes két órán át lekötöni száz gyereket. De ennek az alapja is az a munka, amit énekórákon végeznek.

– Harmincöt-negyven éve sem voltak tehetségesebbek a gyerekek, de könnyebben és gyorsabban haladtam velük. Nyitottabbak voltak, érdeklődőbbek. A maiak szétszórtak. Én örökké elégedetlen vagyok velük. De a külső szemlélő számára, aki látogatába jön az iskolába, ez még mindig a mennyországnak tűnik. Gyorsan tanulnak a gyerekek, jók az eredményeik, és közösségi lények. Nyilván, mert a Kodály-módszer hat rájuk. Nem mondanám, hogy bevállal, ha nem csinálnám negyvenöt éve – mondja Szabó.

A megálmodott száz Kodály-iskola mellett a többi általános iskolában is heti két énekórát és énekkari órát vezetne be Szabó Dénes. Ha ez alsó tagozatban nincs meg, felső tagozatban szerinte már nem lehet mit kezdeni a gyerekekkel, gimnáziumban végképp nem.

A tanári életpályamodellt hatékonynak tartja, szerinte kezd presztízse lenni a tanári pályának. Viszont, úgy véli, el kellene gondolkodni azon, hogy a minősítésnek a mostani minősítési rendszer-e a megfelelő útja, mert a portfólió elkészítése csak papírmunka, és végül e papírmunka alapján ítélik meg a tanárt. Nem pedig annak alapján, ami az órán zajlik.

– Értem, hogy mérni akarják a teljesítményt, de utóbbi számokban mérni nem lehet – véli.

Szabó Dénesnek van egy másik beadványa is: halmozottan hátrányos helyzetű gyerekekre talált ki Kodály-iskolát. Felkeresett néhány iskolát, mindenhol nagyon örültek az ötletnek az igazgatók és a szaktanárok is. Ehhez azonban szükség lenne az általa kitalált zenetago-

zatos iskolákra, amelyek képesek lennének szakmailag felügyelni a hátrányos helyzetű gyerekek között zajló munkát, az itt dolgozó tanárokat pedig kiemelten kellene támogatni: magasabb fizetéssel, a munkájukat segítő pszichológussal.

Magyar közoktatás: rossz úton járunk?

Sapszon Ferenc szerint nem csupán a zenei oktatással, illetve annak hiányával van a baj; az egész magyar közoktatás jár tévúton. Pedig a Kodály-módszer sikeressége nagyban függ attól, hogy milyen környezetbe, milyen iskolákba érkeznek. Úgy véli, a jelenlegi oktatási rendszerben a Kodály-módszer idegen test. Az iskolák vagy tananyag-, vagy intézményközpontúak, de nem gyerekközpontúak.

– A tananyag-központúság lényege, hogy minél több tananyagot préseljünk át a gyerek agyán, ha belepusztul is. Olyan fogalmakat találunk a tankönyvekben, amelyek az adott életkorban lévő gyerek szintjének egyáltalán nem felelnek meg. Nem abból indulnak ki, hogy a gyerekek mikor mire van szüksége, hanem a tananyagból. Az intézményközpontú iskolába pedig azért jár a gyerek, hogy az épp aktuális és folyton változó minisztériumi elváráshoz hozzászabják. Sajnos ma ennek az intézményközpontú iskolának a korát éljük – vélekedik Sapszon Ferenc.

Szerinte arra kellene helyezni a hangsúlyt, hogy ki a gyermek, milyen szükségletei vannak, kivé kell fejlődnie, és hogyan lehet olyan pozitív célokat és értékeket adni neki, amelyek segítik a fejlődését.

A budapesti Kodály katedrális kórusiskola. Egyrészt a kodályi elveket követi, másrészt a Schola Cantorum ezer-négyszáz évre visszamenő iskolamodelljét és a nyugat-európai –westminsteri, cambridge-i, regensburgi vagy montserrati – katedrális kórusiskolák elveit. Ezekben az iskolákban a gyerekek naponta végeznek liturgikus szolgálatot, s a zeneirodalom legszebb és legnehezebb műveit éneklük. Emellett minőségi nevelést kapnak, és magas színvonalú oktatásban részesülnek. A budapesti kórusiskolában ezt a modellt szeretnék megvalósítani kodályi elképzelések alapján.

Sapszon Ferenc elmondása szerint ez azt jelenti, hogy teljes emberben gondolkodnak. Úgy vélik: ahol a gyerek alapszükségeit kielégítik, ott jól érzi magát, és csak az a gyerek tud tanulni, aki jól van. Alapszükségleten az emberi kapcsolatokat, mozgást, örömet, a játékot, a tudást, a tartalmas szabadidőt, a transzcendens, erkölcsi vonatkozásokat érti, a szeretetet, az igényességet és persze a követelményt, amire szintén szüksége van a gyerekeknek. Elengedhetetlen az is, hogy a tanárnak személyes kapcsolata legyen a gyerekekkel, és törődjön azzal, hogy a gyermek

hogyan tud emberségében növekedni. Tehát nevelő légkört, ahol örömet, családiasságot, védettséget tapasztal a gyermek, és egy egységes nevelőközösség szolgálata biztosít pozitív erőteret. Ebben a nevelő iskolában szerinte a zenei oktatás is jól érzi magát, és a gyerekek eredményei is javulnak. Ezt a felmérések is visszaigazolják: ezerhatszáz középiskolából a legjobb száz között van a kórusiskola. Sok példa van arra is, hogy a törött családból vagy a nehéz körülmények közül érkező gyerekek számára az iskola, vagy akár egyetlen hiteles pedagógus hatása meghatározóvá válik, és képes pótolni azt, ami a családban hiányzik.

– Fel kell tehát tenni az alapkérdéseket: ki az ember, és miért van iskola. Az oktatás sajnos eltorzult az évszázadok alatt, és a mai „megújító” változtatások csak a felszínt érintik. A pótcselekvések, amiket az oktatás átalakításával kapcsolatban ma tapasztalunk, elárulják, hogy valami baj van, de nem tudjuk, hogyan oldjuk meg. Például mérhetetlenül nő az adminisztráció. Ez mind a gyerektől veszi el az időt. Nincs átgondolva az sem, hogy hány órát lehet megtartani felelősséggel és hatékonyan. Elhanyagoljuk a művészeti képzést, és sok fontos emberi képességet nem értékelünk. Csak az fontos, amiből érettségizni lehet. De azt például, hogy valaki kreatív, kiváló fantáziája van vagy jószívű, nem becsüljük. A kodályi elképzelésekből a mindennapos testnevelést már elkezd-tük megvalósítani. Itt az idő, hogy a többit is bevezessük, hisz a zene személyiségfejlesztő hatása páratlan, és a kodályi elvek jól átgondolt, klasszikus alapelvek. Kodály halálakor még közel kétszáz ének-zene tagozatos általános iskola volt, ma talán negyven-ötven lehet, változó színvonalal, és a kodályi elképzelések sokszor itt sem

itatják át az iskola egészét. Pedig a kodályi szellemiséget az egész iskolának kell vállalnia. Sokszor idegen elemként van jelen a kodályi gondolat még ezekben az iskolákban is, hisz Kodály teljes embert akar nevelni, a mai iskola viszont nem – sorolja a problémákat a karnagy. – Sok olyan iskolára van szükség, ahol naponta énekelnek. Kórusiskola-szerű intézmények többféle változatára. Ez magával vonná a pedagógusképzés átgondolását is. Az agykutatók, a pszichológusok pontosan tudják, melyik életkorban mire fogékony a gyerek. Ezek el is hangzanak, de még sincsenek ott az oktatási rendszerben. Pedig Magyarországon nagyszerű tudósaink és a zeneoktatásban jártas művészeink vannak. De ők valahogy sosem találkoznak, és nincsenek hatással a döntéshozatalra. Hiába mondják el az agykutatók, hogy a zene milyen fontos az ember fejlődésében, utána mégis megjelenik az oktatási törvény egy énekórával. A döntéshozókat be kellene vonni a közös gondolkodásba. Létre kellene hozni egy csapatot a Magyar Művészeti Akadémia és a Magyar Tudományos Akadémia legkompetensebb tagjaiból, akik alapjaiban gondolnák át a rendszert. A kórusiskola ilyen alapos átgondolásból született. Nemcsak új, zene és emberközpontú énektanítást szerettünk volna, hanem rájöttünk arra is, hogy a gyerek az akkori iskolában csak kallódik. Nem tudják igazán, hogy miért, hogyan és mire neveljék. Ezért egy új nevelési rendszerű iskolát akartunk elindítani, ahol megválaszoljuk a legfontosabb kérdéseket. A zene majdnem ugyanolyan fontos nálunk

egy fizikatanárnak, mint az énektanárnak. Éspedig azért, mert mindannyiunknak a gyerek fontos, és értjük, hogy a jó zene alapvetően szükséges a fejlődéséhez.

Nemzeti kincs a zeneiskolai hálózat.

Sz. D. Bár a kodályi iskolamodellnek elvileg része a helyben zajló hangszeres oktatás, a zeneiskolai hálózatra mindenképpen szükség volna akkor is, ha több Kodály-iskola működne. Sokat elárul az iskolai zenei nevelés fontosságáról, hogy Nyíregyházán, a zeneiskolában a legnagyobb számban a Kodály Zoltán Általános Iskola diákjaira számíthatnak. A Kodályosokban a zenei nevelés miatt eleve nagyobb az igény arra, hogy hangszeret tanuljanak.

Bogányi Gergely visszaemlékezik arra, hogy az ő gyerekkorában természetes volt, hogy a fél osztály átvonult tanítás után a zeneiskolába, mindenki a saját hangszerére.

A negyvenéves zongoraművész szerint drámaian romlott a helyzet a húsz évvel ezelőttihez képest. Bogányi sok más teendője mellett a Szobi Kodály Zoltán Alapfokú Művészeti Iskola igazgatója. Azt tapasztalja, sok esetben rengeteg rábeszélést igényel, hogy a szülők zeneiskolába adják a gyerekeiket. Aki végül eljut idáig, sokszor hiányos zenei képzettséggel érkezik.

– Nagyon kevés a heti egy énekóra, ráadásul a pár évtizeddel korábbihoz képest jóval több zenei szemét zúdul a gyerekekre – mondja.

Szerinte óriási érték, és felmérhetetlen előnyt jelent a magyar zeneiskolai hálózat, aminek nemigen találni párját Európában. Egyedülálló, hogy félévente nyolcezer forintért hetente vehetnek hangszeres magánórákat a gyerekek kiváló tanároktól. Ez óradíjra lebontva nevetésesen alacsony, kb. 250 forintos összeg. Bárhol máshol öt-hatezer forint egy magánóra. Ennek ellenére náluk, a szobi zeneiskolában is előfordul, hogy még ezt sem tudják kifizetni egyes családok. Szerencsére van keretük arra, hogy segítsenek ilyen helyzetben. Szob nehéz helyzetű régióban fekszik. Váci származása mellett ezért is vállalta el Bogányi Gergely az igazgatói posztot. Az adminisztratív terhek nagy részét kiváló kollégái veszik le a válláról, de tanári feladatokat személyesen vállal. Az interjú másnapján éppen egy tanítványát kísérte a konzis előfelvételijén.

Sokszor nem is a gyerekekkel, hanem a szülőkkel kell komolyan foglalkozni: azokkal, akiknek nem a nyolcezer forintos félévi tandíj jelent problémát, hanem az, hogy nem értik meg a zenetanulás fontosságát. „A zeneiskolai hálózat egyrészt a kiemelkedő tehetségeket segíti, másrészt olyan értéktöbbletet ad minden gyermeknek, ami semmivel sem pótolható. Kifejlődik az emberben az igazi értékek iránti érzékenység. Még kávé is másképp főz, aki közben egy Mozart-darabra emlékszik. Sokszorosan

bizonyított tény, amit Kodály Zoltán is elmondott: aki értékes zenét tanult, másképp old meg nem zenei problémákat is. Nem mondom, hogy nem szeretnék több és jobb zeneiskolát, de az, hogy létezik, hogy helyenként igen jól működik, már jó pont. A mai közeg nem hasonlítható már a húsz évvel ezelőttihez sem. Elementárisan szükséges a fiataloknak a zeneiskola, ahol a tiszta zenét kapják meg. Olyan értékrendet, amelyik segít a gyermeknek megkülönböztetni a jót a rossztól. Ennek az értékét pénzben nem is lehet kifejezni” – mondja a zongoraművész.

Bogányi Gergely szerint ezért volna fontos, hogy a zeneiskolák megkapják a megbecsülést.

– A szülőknek büszkének kellene lennie arra, hogy a gyerek hatéves korától zeneórára járhat. Nem azt kellene látnia ebben, hogy nehéz gyakorolni, vagy hogy annyi más különóra is szüksége lenne. Hanem azt, hogy ez a zenei közeg óriási védelmet is ad a külvilág támadásai ellen. Szinte mindenhol dübörög valami bántó, romboló hatású zenepótlék. Ha Kodály már ezelőtt nyolcvan vagy kilencven évvel is azt mondta az akkori könnyűzenére, hogy silány zene, ma mégis mit mondana? Az agresszív külső hatások miatt nehezebb a tanárok helyzete, amit

anyagi és erkölcsi megbecsüléssel kellene kompenzálni. Sokkal több munka van egy gyermekkel, mert több rossz hatás éri. Nagy harcokat kell vívni, hogy az egyébként magától értetődő értékeket át tudjuk adni – mondja.

Magyarország zenei nagyhatalmi státusza szerinte is megingott: a gyerekek zenei alapműveltsége meg sem közelíti azt a színvonalat, ami néhány évtizeddel ezelőtt általános volt.

Nem beszélek arról a néhány hősről, aki Magyarországon világszínvonalat teremt és tart fenn, mint például Szabó Dénes vagy Záborszky Kálmán. A heti egy énekóra jó esetben megtűrt kategóriát jelent. Legtöbbször még csak azt sem, inkább valami régről itt maradt, lenézett tárgyat, aminek semmi értelmét nem látják. Nem egyszer fordult elő nálunk, hogy egy ötödikes gyerek a legalapvetőbb népdalismerettel sem rendelkezett. Persze nagyszerű, hogy van napi testnevelés. De ha a test karbantartása elengedhetetlen, a léleké még inkább az – teszi hozzá Bogányi Gergely, aki gyerekként Finnországban élt szüleivel. – A finnek is rájöttek arra, hogy a zeneoktatás nemcsak szellemileg, spirituálisan fontos, hanem anyagilag is megtérül. Rengeteget fektettek ének-zene tanárokbá, sokszor éppen magyarokba. Megértették, hogy az alsó tagozatos oktatás adja mindennek az alapját, de akadémiai szinten is rengeteg anyagi áldozatot hoztak az igazi, tiszta értékek közvetítéséért – mondja végezetül.